

Krachtig (terugslag) spelonderwijs (1)

Beleving en beweegkansen voor iedereen (met volleybal en badminton als vergezicht)

Terugslagspelen als volleybal, badminton of tafeltennis zijn erg populair. Op de camping, het schoolplein, het veldje in de wijk of op het strand zien we, ondanks het feit dat deze spelen zeer complex zijn, kinderen samen een spelletje spelen. Hoe leren kinderen eigenlijk een terugslagspel spelen? Wat zijn de overeenkomsten binnen de terugslagspelen en hoe kunnen we deze complexe activiteiten op maat en effectief aanbieden?

Door: Frank de Kok en Enrico Zondag

Door een spelvorm aan te bieden waar de essentie van het spel (speluitdagingen) duidelijk wordt en die voor de leerling net haalbaar is, is de kans op beleving het grootste. Van daaruit moet de leerling allereerst het spel tactisch leren spelen ('wat moet ik wanneer doen?') om vervolgens technische keuzes te leren maken ('hoe moet ik dat doen?').

Het gaat er bij alle terugslagspelen om dat je al (samen)spelend een punt probeert te scoren door de bal of shuttle over het net in het speelgebied van de tegenstander op de grond te spelen. De tegenstander probeert dat te voorkomen. Maar je kunt natuurlijk ook met elkaar spelen om de langste rally. Dit noemen wij het spelidee.

Inleiding

Wanneer we volleybal spelen op school, zien we leerlingen vaak stil staan, de rally's zijn kort en de betrokkenheid is laag. Bij badminton spelen leerlingen alleen maar over en bij tafeltennis vinden leerlingen het juist moeilijk om een rally in stand te houden. De beleving is beperkt.

Maar spelen betekent beleven. Beleving die tot stand komt doordat we onze leerlingen voldoende beweegkansen geven én leren succesvol deel te nemen aan het spel. Succesvolle deelname die wordt bepaald doordat we onze leerlingen leren adequate oplossingen te vinden (tactisch inzicht) voor de speluitdagingen die zich binnen het spel voordoen. Door krachtig spelonderwijs kunnen we ze dat leren.

Het doel van dit krachtig (terugslag)spelonderwijs is om 'leerlingen vanuit een pedagogische perspectief (meervoudig) spelbekwaam te maken en tevens te enthousiasmeren voor een blijvende deelname aan spel(sport)situaties, als onderdeel van een gezonde en actieve leefstijl.' (Brouwer, B., Aldershof, A., Bax, H., Berkel, M. van., Dokkum, G. van., Mulder, M.J. 2011). Spelonderwijs is voor ons krachtig indien door middel van bewust, planmatig en doelgericht handelen voldoende optimale spe(e)l- en belevingservaringen voor iedere deelnemer ontstaan. Het aanleren van spel-sport specifieke technische vaardigheden staat daarmee dus niet centraal!

Spel- en spelergerichte benadering van spelonderwijs

Vanuit onze visie hanteren wij een spel- en spelgerichte benaderingswijze, waarbij aansluiting en verantwoording wordt gezocht bij actuele opvattingen over sociaal constructivistisch leren, motivatie en motorisch leren. Een visie op spelonderwijs die zich richt op het beter en enthousiaster leren deelnemen aan spelactiviteiten, door:

- 1 leerlingen te plaatsen in betekenisvolle spelsituaties, waarbij onder betekenisvol wordt verstaan dat de belangrijkste speluitdaging van de activiteit de aanleiding vormt en centraal staat bij de invulling van het spelonderwijs
- 2 het ontwikkelen van spelinzicht, het tactisch leren bij leerlingen centraal te stellen en dit bij aanvang van het leerproces boven het aanleren van specifieke technieken te plaatsen (Thorpe, R., Bunker, D., Almond, L., 1986)
- 3 de inbreng van en de samenwerking tussen leerlingen te stimuleren, te respecteren en te waarderen (zinvol deelnemen)
- 4 spelactiviteiten zodanig aan te passen dat de kenmerkende speluitdagingen behouden blijven, maar de betrokkenheid en succeservaringen van iedere leerling geoptimaliseerd worden.

Vanuit deze benaderingswijze van spel(sport)-onderwijs worden technieken gezien als middel om spelproblemen die zich voordoen in spelsituaties op te lossen. Zie hiervoor ook de artikelen serie 'Met zijn allen aan (de) slag' van Gwen Weeldenburg en Bart Neutkens in LO 3, 4 en 5 (2012). Het vermogen om deze spelproblemen op te lossen is sterk afhankelijk van het inzicht van de speler in het spel. Het conceptueel begrijpen van het spel stelt de speler in staat tijdens het spel de juiste spelkeuzes te maken. De nadruk ligt vooral op het ontwikkelen van de tactische, strategische dimensie bij de speler: 'game knowledge' en 'game understanding'.

Zeker in het bewegingsonderwijs komt deze benadering veel meer tegemoet aan het bewerkstelligen van de doelstellingen, dan de meer traditionele techniek gecentreerde benadering. Naast het feit dat deze benadering veel meer recht doet aan de beleving en het spelplezier van leerlingen,

is de kans op succesbeleving vele malen groter. Het zijn namelijk niet de geïsoleerde en daarmee betekenis- en belevingsloze technieken die centraal staan, maar juist het spel met zijn tactische speluitdagingen dat centraal staat. Door de spelvormen aan te passen en te vereenvoudigen met behoud van de authentieke context, en daarmee de eisen aan de technische bekwaamheid van de leerling te verminderen, wordt de leerling in staat gesteld succeservaringen op te doen en tactisch spelinzicht te ontwikkelen. Vooral de minder (technisch) vaardige leerling wordt hiermee een kans geboden op het opdoen van succesvolle bewegings- en belevingservaringen.

Speluitdagingen

Om succesvol te kunnen zijn binnen de terugslagspelen moet een leerling het volgende kunnen:

Aspect	Speluitdaging
Balbezit	De bal in het spel brengen
	Gericht spelen
	Scoren
Balbezit mede-speler	Veld (basis)positie verbeteren (op tijd komen)
Balbezit tegenstander	Scoren voorkomen

Om deze speluitdagingen op te kunnen lossen worden bepaalde *spelprincipes* (wat en hoe) van de leerling verwacht. Voor de terugslagspelen hebben wij de volgende principes geformuleerd.

Wanneer we uitgaan van bovengenoemde speluitdagingen, dan blijkt dat het bij alle terugslagspelen om dezelfde speluitda-

Contact:

f.dekok@fontys.nl,
e.zondag@fontys.nl

Balbezit	Kennmerkende Speluitdaging	Kern principes (besluitvorming)
De bal in het spel brengen	1. De bal in het spel brengen	1. Zorg dat je de tegenstander en de bespeelbare ruimte in het veld ziet 2. Beweg je lichaamszwaartepunt omhoog (en naar achteren) 3. Spreid de bal in de bespeelbare ruimte door van een gewichtswaaijning van achter naar voren (en laag naar hoog)
	2. Gerichte (over) spelen (aanval op/over)	1. Zorg dat je de tegenstander en de bespeelbare ruimte in het veld ziet 2. Ma. op het moment van spelen uit (in balans) met een laag lichaamszwaartepunt en het laagste lichaamszwaartepunt op gewichting 3. Zie de bal en speel door de bal heen door je gewicht van achter naar voren (en laag naar hoog) te verplaatsen
	3. Scoren	1. Zorg dat je de tegenstander en de bespeelbare ruimte in het veld ziet 2. Speel, vanuit een dynamische balans, met het laagste lichaamszwaartepunt op de gewichting 3. MA beweeg op de ruimte tussen het bereik van de tegenstander en waar je gewicht vanaf komt
De bal in de positie verbeteren (2) (of niet balcontact)	4. Veld (basis) positie verbeteren (2) (of niet balcontact)	1. Anticipeer op de gewichting van je partner, optimaliseer van je positie in het spelveld 2. Ken op tijd richting positie, dat je in balans (schuif) achter (onder) de bal gericht kan spelen (Dwarsicht op je medelid) 3. Sta actief klaar voor mogelijke balcontacten, door je lichaamszwaartepunt omhoog te brengen met je gewicht op je voeten
	5. Scoren voorkomen (2) (of niet balcontact)	1. Anticipeer op de balbalen, en de meest bedreigde ruimte ik de afstand tot mogelijke medelid 2. Ken tijd voor je verbruik mogelijke positie in de meest bedreigde zone (Basis positie) 3. Neem een actieve houding aan en zorg dat je makkelijk speeldruk in ten eerder maximale tijd door het laag & achteren te spelen
	6. Scoren voorkomen (2) (of niet balcontact)	1. Anticipeer op de balbalen, en de meest bedreigde ruimte ik de afstand tot mogelijke medelid 2. Ken tijd voor je verbruik mogelijke positie in de meest bedreigde zone (Basis positie) 3. Neem een actieve houding aan en zorg dat je makkelijk speeldruk in ten eerder maximale tijd door het laag & achteren te spelen

gingen gaat. Het spelidee van badminton, (tafel)tennis en volleybal is immers hetzelfde, dus zijn er ook veel overeenkomsten in de succesvolle tactische oplossingen voor deze speluitdagingen. Voor de terugslagspelen dient de leerling:

- de bespeelbare ruimte te zien
- te anticiperen op de balbaan
- zich te verplaatsen naar de bedreigde zone
- ruimte/gaten in het veld van de tegenstander te benutten en
- de bal/shuttle buiten het bereik van de tegenstander te kunnen spelen.

Het conceptueel begrijpen van het spel stelt de speler in staat tijdens het spel de juiste spelkeuzes te maken ('decision making'). De leerling ontwikkelt spelinzicht en leert het spel te lezen.

Wanneer een leerling weet waar de meest bedreigde zone is bij volleybal, dan weet hij bij badminton ook waar hij zich het beste kan opstellen om scoren te voorkomen. Door de genoemde speluitdagingen in ons onderwijs centraal te zetten en te benoemen kunnen we het leereffect vergroten door transfers te leggen binnen verschillende terugslagspelen.

In het volgende artikel beschrijven we enkele praktijkvoorbeelden.

Frank de Kok en Enrico Zondag zijn opleidings- en speldocent aan Fontys Sporthogeschool in Eindhoven.

Literatuur

Brouwer, B., Aldershof, A., Bax, H., Berkel, M. van., Dokkum, G. van., Mulder, M.J., e.a. (2011), *Human movement and sports in 2028: een blik in de toekomst van lichamelijke opvoeding / bewegingsonderwijs en sport op school*, Enschede: SLO

Leysen, H., *What's in a game* (2004), Acco Leuven

Thorpe, R., Bunker, D., Almond, L. (1986) *Rethinking games teaching*, Department of physical education and sports science, Loughborough.

Weeldenburg, G., Neutkens, B. (2012), *Met zijn allen aan (de) slag'*, Lichamelijke Opvoeding (nummer 3, 4 en 5)

Foto's: Enrico Zondag

Advertentie

STILLESPOORTZAAL
Gegarandeerd de oplossing voor slechte akoestiek in sportaccommodaties

www.stille-sportzaal.nl

Inmiddels ervaren honderden LO docenten het stiller lesgeven in hun eigen gymzaal. Nu u nog! Kijk op de site voor referenties in uw regio en maak direct een afspraak met ons.

Acour Lawaaibestrijding b.v.
Tel. 040-2340888
info@acour.com